

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

17. évfolyam - 4.szám

2009. augusztus hó

A TARTALOMBÓL

CIVVIH ülés - Narni
Beszámoló

Az EUROPA NOSTRA felhívása
a 2010. évi elismerésekre
történő pályázásra

Európai
ICOMOS elnökök
találkozója - Bécs

Beszámoló

Román András
Műemlékvédelmi Nyári
Egyetem – 2009

39. EGRI MŰEMLEKVÉDELMI NYÁRI
EGYETEM

Beszámoló

Drezda „Fekete” napja

Hírek az Europa Nostra-ról

Europa Nostra-díjas a
gyöngyösi Mátra Múzeum

Állami kitüntetést kapott
Winkler Gábor

A XIV. Békési Népi Építészeti
Tanácskozás programja

Emlékezzünk rá, hogy...

Rejtett évfordulóink

International Council on
Monuments and Sites

Conseil International
des Monuments et des Sites

Európai ICOMOS elnökök találkozója

Bécs - 2009. június 5-6.

Magyar szemmel kedvezőbb, közelebbi helyszínt nem is választhattak volna a rendezvény helyszínéül. Ez volt az első tanácskozás Québec óta, ezért sokan vártak valamiféle megújulást. A „berni” létszám volt most is jelen jellemzően a megszokott kollégákkal, mégis valami átrendeződés volt megfigyelhető. A legfeltűnőbb volt, hogy hiányzott Szlovénia, Svájc, Bulgária, Hollandia képviselője, akik mindig aktív szerepet vállaltak a korábbi üléseken. (Akkor még nem tudhattunk Hristina Staneva visszafordíthatatlan súlyos betegségéről).

Wilfried Lipp, az európai alelnök úr egyszerűen, de mindent pontosan és természetesen szervezett meg. Az ülések a Burgban voltak a hajdani ebédlőteremben.

Leginkább a szervezeti problémák kerültek előtérbe. Továbbra is alapkérdés, hogyan lehet az ICOMOS súlyát növelni nem csak az EU-ban, hanem a tagállamokban is. Kiemelt feladatnak tekinti az alelnök úr a különféle okokból szunnyadó, vagy életjelet nem mutató nemzeti bizottságok felélénkítését.

Mint ahogy itthon is érezhetjük, megnőtt a jelentősége a regionális együttműködésnek. Ugyanakkor a helyi problémák megoldásában is segítséget jelenthet a legközelebbi országok partnersége. Emiatt vetődött fel a gondolat, hogy valamilyen szempont szerint (kelet – nyugat – közép – észak - dél) célszerű lehetne szorosabb regionális együttműködésnek keresni a lehetőségét. Ez nem Európa felosztását jelentené, hanem helyi kérdések megoldását segíthetné (ha egyáltalán lehetséges a közös problémák behatárolása). Mint minden hasonló kezdeményezés esetén itt is akkor torpant meg a lelkesedés, amikor a felosztás határvonalainak elvi kérdésére terelődött a szó. Mi az, hogy kelet és nyugat - mi az, hogy közép? A problémahatárok a történelmi előzmények miatt pedig nem akarnak tekintettel lenni az országhatárokról. Határozat hiányában a kérdés megoldását elnapoltuk.

Osztatlan támogatásban részesült viszont az a javaslat, hogy Gustavo Araoz úr, az ICOMOS elnöke minden ország kulturális miniszterét levéllel keresse meg, amelyben ismerteti a nemzeti bizottságok feladatát és szerepét. Ezzel az ICOMOS segítséggel minden országban a nemzeti bizottságok súlyának és jelentőségének a növekedését várhatjuk, ugyanakkor bizonyos kérdésekben az ICOMOS véleménye iránt is megnőhet a figyelem. Különösen a világörökségi ügyekkel kapcsolatban fontos az ICOMOS szerepvállalása, de teljesen azonos véleményen volt az ülés, amikor kihangsúlyozták, hogy minden védett és nem védett, de értéket képviselő épített örökség iránt egyaránt kötelezettséggel tartozik az ICOMOS.

Francia javaslatra külön szó esett a műemlékvédelem és az energiatudatosság kapcsolatának a lehetőségére. Teljesen új megvilágításba kerülhet ez a fogalom, ha egy épület esetében nem csak az előírásnak megfelelő hőveszteséggel számolunk, hanem az anyagelőállítás, az építés és a hulladékkezelés energiaszükséglete is számításba kerül egy beruházás megítélésakor. Vagyis teljesen más szemmel kell tekintenünk meglévő épületállományunkra! Ezt a gondolatot itthon is érdemes népszerűsíteni!

Kiegészítő előadásként igen figyelemre méltó előadást hallhattunk az európai világörökségi helyszínekről (elképesztő statisztikai kimutatások kíséretben). A statisztika számforgató tudománya segítségével az alulreprezentált területek (természeti, vagy népi kategória) lehetőségeire hívták fel a figyelmet.

Kérdésként vetődött fel a kissé kibővített célzattal létrehozott európai örökség és a világörökség kapcsolata. Az európai alelnök erről a témáról egyeztető tárgyaláson vesz részt ez év novemberében. Ugyancsak rendezetlennek látszik az Európai Unió több örökséget, műemléket érintő programja. Ezek koordinálása és összehangolása jelenleg megoldatlan, rendezése szükséges lenne.

Ismét felvetődött a világörökségi várományosi listák országonkénti eltérő értelmezése. Minden tagállamban másképp látják a lista jelentőségét, pedig ez a világörökségi előterjesztés előtti közvetlen státus. Azt mindenki tudja, hogy fontos lenne ennek a szempontrendszernek az egységesítése, de lehet-e az országok eltérő szokásai, berendezkedése és intézményrendszere ellenére azonos vagy hasonló kritérium rendszer megalkotása? Ennek a kérdésnek az egyeztetésére – az ügy kiemelt jelentőségére való tekintettel - ősszel külön ülésre kerülhet sor.

Sergiu Nistorral, a Román ICOMOS elnökével a Torockón nyitva hagyott kérdést újra egyeztettük. Christoph Machat (Német ICOMOS) véleményével egyezően eredményesebbnek tartotta, ha a magyar és a német ICOMOS támogatására is hivatkozva csak a Román ICOMOS írja meg a levelet a kulturális miniszternek Torockó várományosi listára vételével kapcsolatban. Csak remélhetjük, hogy ettől valóban többet remélhetünk – ezért mi most kíváncsian várjuk a fejleményeket.

Nagy Gergely

CIVVIH ülés

Narni - 2009. június 22-24.

Narni Rómától mintegy 100 km-re északkeletre fekvő kisváros. A hegyvidékes Umbria tartomány egyik magaslatán épült jellegzetes középkori település - hangulatos főtérrel, szűk sikátorokkal, lakótornyokkal és természetesen fantasztikus középkori templomokkal.

A helyszín igazán tanulságos volt. Amerre tekint az ember Umbriában mindenhol csodálatos fekvésű középkori városokat lát. Ilyen hatalmas műemlék-állomány megvédése elképzelhetetlen. Valóban alkalmas helyszín, ha a műemléki együtteseket veszélyeztető körülmények elemzése a fő téma.

22 ország képviseltette magát. A Városi Múzeum terme igazán jó körülményeket biztosított számunkra és a történeti kisváros is igazán alkalmas helyszíne volt a konferenciának, mert a természetesen adódó kényszerű összefértségek következtében, a nap minden órájában a szakmaiság, a közös kérdések megvitatása, a kapcsolatépítés kerül előtérbe.

A csizmaszár közepén fekvő Umbria ráadásul állandó földrengésveszélynek kitett hely. A közelmúltban is óriási pusztítások voltak: 1993, 1996, vagy a közelmúltban az Assisi freskókat pusztító, vagy az idei L'Aquila-i tragédia.

A helyszínből már következtetni lehetett arra, hogy itt a műemlékek veszélyforrásai közül a földrengésről és következményeinek kezeléséről esik majd a legtöbb szó, de az árvíz, a megszorodott tüzesetek is veszélyeztetettséget jelentenek a történeti városokra és városrészekre. E mellett természetesen éppúgy, mint másutt a társadalmi változások, a település kulturális hátterének megváltozása is komoly veszélyforrás, a műemléki értékek oly annyira kíváncsok hiteles megőrzése tekintetében.

Megtudhattuk, hogy a csodás városok másik legnagyobb gondját a fokozatos elnéptelenedés okozza. Lehetetlenség minden ilyen csodát azonos színvonalon őrizni és megőrizni. A helyzetet megismerve megérthettük, hogy itt is hasonló problémával küzdenek, mint Magyarországon az elnéptelenedő falvakban, csak itt ugye más a környezet. (Bár itthon is egy-két ilyen elnéptelenedő település nagyobb figyelmet érdemelne!).

Különösen érdekes volt találkozni olyan polgármesterekkel, akik a helyreállításkor elsődleges szempontként a lakosságot megtartó, illetve visszacsábító megújulási programot hirdettek. A teljes városra kiterjedő koncepciónak köszönhetően – a tragédiát ügyesen meglovagoló pályázati források felhasználásával – kiterjedt, komplex városrehabilitációnak lehattunk szemtanúi ott, ahol a helyiek kezdeményező készsége fejlesztési programalkotásra volt képes. Láthattuk, tapasztalhattuk, hogy csak azok a városok maradnak életképesek, ahol van saját jövőkép és ehhez kapcsolódó helyi szellemi kapacitás.

Kiemelt program Umbriában a megközelíthetetlen, vagy nehezen elérhető látványos városok parkolási gondjának megoldása és a városok kényelmes megközelíthetőségének a kiépítése. Vagyis nagyszabású turisztikai fejlesztések készülnek. Ezek azonban olyan program szerint történnek, ahol a város és a turizmus egészséges egyensúlyának a megteremtésével mai igényeknek megfelelő igazi városfejlesztés történik.

Az idei CIVVIH ülés tisztújító ülés volt.

Elnöknek csak egy jelöltünk volt. Főtitkárnak ketten, alelnöknek öten jelentkeztek. A nagy lobbizás és helyezkedés végeredménye, hogy nem kis izgalom után Ray Bondin (Málta) elnökletével (immár harmadszor), újra a volt elnökség kapott bizalmat újabb három évre.

Az alelnökök ismét: Sophia Kolonias, Niels Ahlberg és Michel Bonnet. Két izraeli jelölt (sic!) versengéséből szoros szavazataránnyal ismét Michal Firestone lett a főtitkár.

Tiszteletbeli taggá választották: Alvarez Gomezt.

A konferencián új lehetőségeink is adódtak. A Varsói Egyetem Andrzej Wajda alapítványához kapcsolódva lehetőségünk adódik a magyar műemlékvédelem témakörébe tartozó legkiválóbb diplomaterveket kiválasztani és az alapítvány által szervezett pályázatra delegálni.

Nagy Gergely – Kovács Erzsébet

Drezda „Fekete napja”

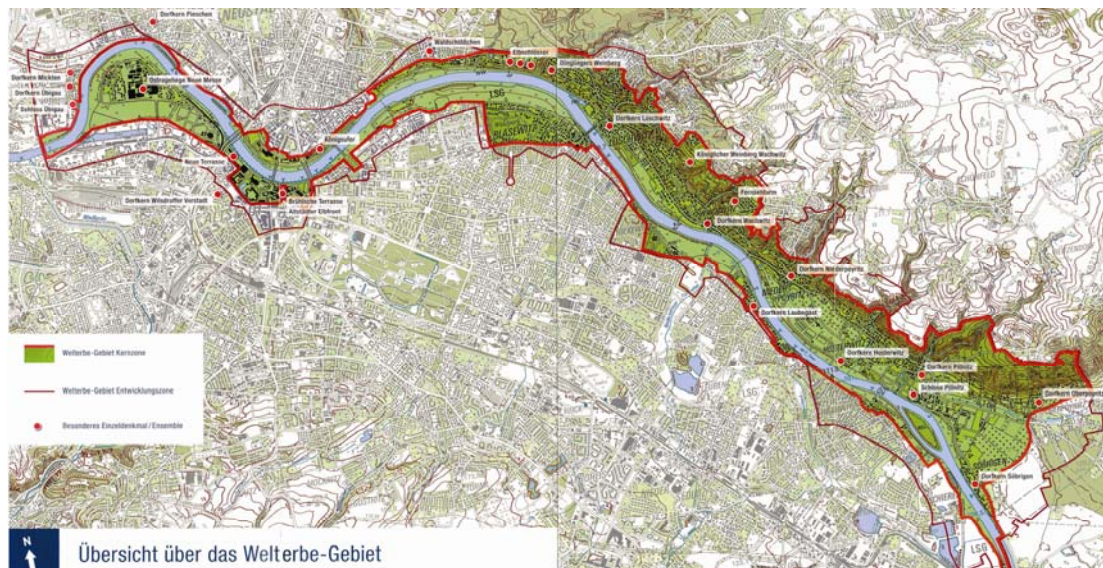
Egy negyvenöt éves barátság egyik állomásaként meghívást kaptam a drezdai „Welterbezentrum” vezetőjétől, Andreas Friedrich úrtól, hogy tartsak a budapesti világörökségről egy előadást Drezdában. Bár nem tartottam magam a Budapesti Világörökséggel kapcsolatban autentikus szakembernek, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság vezetőségének erkölcsi támogatásával elvállaltam a felkérést. Nagyon nagy örömmel vettem bele magam a Budai vár, a Duna-partok és az Andrassy út részleteinek tanulmányozásába, fényképezésébe, történetének, fény és árnypontjainak megismerésébe. Különösen érdekes volt számomra a „pufferzónák” bejárása. A zsidónegyed utcáin való barangolás, a régi és az új küzdelme, a „kapualj” és „udvarkocsmák” számomra eddig ismeretlen világa, a régi részek eleven élete, szemben az újjáépítettek még „malterzagú”, többségében használatra váró épületrészeivel.

Igyekeztem előadásomban szülővárosom szépségeit a ma realitásaival bemutatni, a problémás, ma még formálódó részleteket - Hadügyminisztérium, SZOT szálló, rakpartépítés, Balettintézet - úgy megismertetni, mint egy „a világörökségre büszke, sorsáért aggódó” műemlékvédelem iránt elkötelezett építész gondolatainak csokrát.

Előadásom június 25-én, pont aznap hangzott el, amelyik napon Sevillában a „Dresden Elbtal”-t, azaz a Drezdát és az Elba völgyét magában foglaló világörökségi egységet törölték az UNESCO világörökségi listájáról.

Így tanúja lehettem a szomorú döntés helyszíni megélésének. Bár a drezdaiakat nem érte váratlanul a döntés, mégis a napot, velem együtt a műemlékvédelem, értékvédelem „fekete napjaként” éltük meg. De mi is történt valójában?

Az Elba völgyét kétoldalt körülölelő tájat a maga természeti, épített és kulturális öröksége révén a 2003-as felterjesztés után 2004-ben vették fel a listára.

Átnézeti helyszínrajz a világörökségi területről

A „Diploma” ünnepélyes átadására 2005-ben került sor. Természetesen a döntést megelőzően számos UNESCO képviselő érkezett a helyszínre, hogy az Elbán végighajózva kialakíthassa szakmai véleményét. Említésre került már ekkor is egy Elba híd építésének terve - de ennek pontos helye és jelentősége nem lett egyértelműen hangsúlyozva. Feltehetően nem véletlenül, hiszen egy szakember számára a részletek ismeretében - ami 2003-ban már kiviteli terv szintű munkálatokat és megvalósításra vonatkozó döntést jelentett - már akkor elgondolkoztató lett volna a híd megépítése, melynek környezetromboló hatása jelentősnek volt becsülhető.

A „Waldschlössl” híd egy régi elképzelés megvalósítása, mely először a hitleri időkben, majd az 1960-as években merült fel, de a háború, majd később a pénzhiány miatt, csak elképzelés maradt.

1993-ban lángolt fel ismét a hídépítés gondolata, egy Belvárost elkerülő külső gyűrű, Elbán átvezető részeként. A hídhoz vezető útgyűrű, már régen készen állt. Az akkori forgalomszámlálás, a politikai változások miatti pozitív hangulat és a városvezetők erőfitogtatásának részeként született meg a döntés a híd megvalósítására, három alternatíva közül e helyet választva. A végső tervek elkészítésére pályázatot írtak ki, melynek győztese egy berlini építésziroda lett. Az előkészítési, engedélyeztetési, tervezési munkálatok ettől kezdve lassúnak, de folyamatosnak voltak mondhatók.

A világörökségi listára való felvételt követően, a drezdai városvezetés levette a realizálás terveit a napirendről, majd később helyi népszavazást tartott a híd megépítésében érdekeltek nyomásának engedve. Ezen a szavazásra jogosultak 53 százalékának részvételével 76% a híd magvalósítására voksolt. Bár ez lényegében az összes szavazásra jogosultaknak csupán a 37%-át jelentette, a szavazás szabályaiból levezetve az arány ebben az esetben jelentős többségként volt kezelhető.

2006-tól kezdve tehát a városvezetés szerint minden folytatódhatott.

Az első UNESCO figyelmeztetés ekkor fogalmazódott meg, kérve a döntéshozókat a tervek felülvizsgálatára, módosítására.

Ekkor a híd tervezésére pályázatot írtak ki annak érdekében, hogy esetleg egy alacsonyabb, könnyebb, kevésbé „természetet romboló” megoldás szülessen, sőt, felmerült a híd helyett egy alagút létesítésének a terve is. Sokak szerint - ha már egyáltalán szükségesnek ítéltetik a mai forgalomszámlálási adatok ismeretében is a folyó keresztezése, ez lett volna a jó megoldás. A tömegközlekedés ugyanis megbízhatóságával, gyorsaságával és az elővárosi vonatokkal együtt 24 órás rendelkezésre állásával, képes volt a gépkocsiforgalmat jelentősen lecsökkenteni.

A mértékadó árvízszint figyelembevétele miatt egy kb. 650 m. fesztávú betonacél szerkezetű hidat kell építeni, ami mindkét oldalon alagútrendszerrel csatlakozik a meglevő utak szintjéhez.

Ez a megoldás, mely vitathatatlanul a környezet, a „látvány” védelme érdekében alakult így, eleve olyan költséges, amely mellett a folyó alatt átvezetett alagút ártóbblete minimális lett volna. Ehhez adódott volna az a pénzben ki nem fejezhető többlet, aminek eredményeként háborítatlan maradt volna a panoráma és nem érte volna a drezdaiakat és – ahogy a lapok írják - egész Németországot a „szégyenletes” döntés.

A város vezetése azonban mégis a híd mellett tette le voksát.

Három év állt rendelkezésre – az UNESCO állandó figyelmeztetése mellett - ahhoz, hogy tárgyalások, kompromisszumok és ésszerű változtatások sorát követően elfogadható megoldást találjanak. Erre azonban nem fektettek kellő hangsúlyt, vagy nem hitték el, hogy a listáról le is lehet kerülni, vagy más szempontoknak nagyobb prioritást adtak.

Láthatólag a sevillai döntéshozók sem érezték jól magukat. Bár a téma már első nap az eredeti napirenden szerepelt, a döntés utolsó pillanatban született meg 12:4 arányban. Érdekes, hogy olyan országok szavaztak a türelmi idő meghosszabbítására, akik igen távol esnek Európától és Németországtól.

A döntés „megalázó” hatása a drezdaiakban különböző érzéseket keltett. Már a döntés napján este az újjáépített Frauenkirche előtt egy demonstráció szerveződött, ahol több műemlékvédő aktivista felemelte hangját. Érdekes módon nem a sevillai döntés helyességét vonták kétségbe, hanem mély felháborodásukat fejezték ki a városvezetők érzéketlensége és kompromisszum képtelensége miatt, ami ehhez a döntéshez vezetett. Természetesen akadtak olyanok, akiknek az, hogy „Világörökség” nem sokat jelentett, de hogy a németeket „szégyen érte”, azt nehezen fogadták.

Sajátos egybeesése volt a történéseknek, hogy sevillai döntést követő hétvégén tartották a rendszerváltás után hagyománnyá váló „Elbhangfest”-et. Ez egy 3 napos ünnepsorozat civil kezdeményezésre. Helyszíne a „volt” világörökségi terület mintegy 8 km hosszú része az Elba jobb partján. Az egész kicsit hasonlít a mi „Művészetek Völgye” rendezvényünkre, de hangulatára nem az „üzlet”, hanem a környezetért való tenni akarás, összefogás, és az „érezzük jól együtt magunkat” mentalitás a jellemző. A helybenlakók nagy része presztízskérdésként kezeli hogy kertjét, udvarát megnyissa az arra látogató számára, sőt a lehető legkülönbözőbb programokról is gondoskodik zenészek, bábosok, előadóművészek meghívásával. Az udvarokban kávé, üdítőt, saját bort és „Kuchent” szolgálnak fel a pincérekévé változott családtagok. Az egész helyszín belépődíj ellenében látogatható, ezzel fedezik a szervezéssel, őrzéssel, takarítással, higiéniai, közös információs anyagok előállításával kapcsolatos költségeket. A házban befolyt összegek általában valamely közös, előre meghatározott célra – pl. valamely műemléképület helyreállítására - fordítódnak.

Érdekes és követnivaló ünnepség ez, hiszen vendéglátó és vendég egyaránt fontosnak tartja a részvételt, vannak, akik évről évre Németország különböző részeiből érkezve évente egyszer itt találkoznak.

Természetesen az alaphangot itt is a sevillai döntés határozta meg. Valamennyi nyitóbeszéd ezzel a témával foglalkozott, különösen azért, mert a híd területileg beleesik ebbe a 8 km-es szakaszba.

Egy-két nappal a szomorú döntés után azonban, amikor még valamennyi UNESCO zászló félárbocon lobogott többnyire egy gyászszalag kíséretében már két barát, ha találkozott, azt fontolgatta, hogyan lehet a csorbát kiköszörölni, mit kell tenni azért, hogy a híd ellenére Drezda mégis visszakerülhessen a világörökségi listára.

Ez az élmény volt az, amit az impozánsan fejlődő Drezdából és az Elba völgyéből a szemet gyönyörködtető látnivalókon túl magammal hoztam.

Ott is vannak különböző pártok, szemléletbeli ellentétek, de mindenki elsősorban „német”, ez mindent felülíróan összeköti őket. Ha vallási meggyőződés, pártállás vagy egyszerűen egzisztenciális különbségek miatt másképp is látják a világot, ez nem ok a gyűlöletre. Nem tételeznek fel eleve rosszat a másikról, hiszen az erkölcsi kategóriák tisztábban elhatárolódnak egymástól. Nem „sikk” a törvények és egymás kijátszása. Állandó hajtóerő azonban annak bizonyítása, hogy „jobb akarok lenni a másikinál” hogy az én igazam érvényesüljön. Ettől viszont az „egész” is előremegy, fejlődik.

Meggyőződésem, hogy ez a németek számára hátrányos döntés összefogásra és gondolkodásra sarkallja az ügy iránt elkötelezetteket. A híd meg fog épülni, de amennyire csak lehet tájba simulóan, s már ez is nagyszerű eredmény. Lehet, hogy ez a szakasz nem fogja képezni a világörökség részét, de a többi területen olyan eredményeket fognak felmutatni, amik ismét megérdemlik majd az UNESCO elismerését.

Magam részéről, mint a „kulturális turizmus” elkötelezett hívének igazi élmény volt a Drezdában és környékén töltött idő. Utoljára 1980-ban jártam arra, amikor is legfeljebb

„a régi dicsőség” fényképeit és nyomait lehetett látni. Ma eredeti tervek és képek alapján visszaépülnek a város egyes részei, vagy ha nem is, legalább az eredeti térszerkezetet igyekeznek újra kialakítani, nem elfelejtve felhívni a figyelmet az „eredetire”

Szerencsénk van, hiszen Canaletto Velencéhez hasonlóan Drezdát is megfestette. Ezt az állapotot mutatják be egy volt Gasometerben a Feszty körképéhez hasonlóan, amit találóan „Panometer”-nek hívnak.

A helyreállított Zwinger, az újraépített Semperoper, a Grünes Gewölbe barokk tereivel, hihetetlen gazdag aranykincseivel, és az értékek széles tárháza irodalomban, zenében, a történelem bemutatása fotókkal, filmekkel valóban egy másik dimenzióba repítették az embert legalább 10 napra.

Kacskovics Fruzsina

Hírek az Europa Nostráról

Az Europa Nostra Szervezete az európai civil – „amatőr” – szervezeteket egyesíti magában. Hazánk műemlékvédőit az 1990-es évek elején kereste meg a szervezet akkori főtitkára, Hans de Koster és csatlakozásra buzdított. Román Andrásnak az volt a terve, hogy a sikeresen működő brit szervezetek, a szigetországi „National Trust” mintájára új szervezetet alapít nálunk Hungária Nostra néven. Mielőtt ez megtörtént volna, a Város- és Faluvédők Szövetsége felvette a Hungária Nostra nevet és felvételre jelentkezett Hágában, az európai szervezet központjában. Román András gyakran emlegette e történetet. A történetek ellenére igen bölcsen Román András tanácsára az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága is belépett az Europa Nostrába és így az elmúlt évtizedekben a hazai Város- és Faluvédők mellett sikerrel képviselte a magyar műemlékvédelem ügyét. Közben Winkler Gábor építész 1993-ban Cardiffban az európai szervezet Tanácsába tagnak választották. Sajnos ICOMOS szervezetünk több évig nem vett részt az Europa Nostra munkájában, így érdekeinket ott Winkler Gábor képviselte. Őt közben három évre az Europa Nostra-díj zsűrijébe is beválasztották, ahol később Furu Árpád erdélyi építész váltotta fel. Nagy örömeinkre napjainkban, egészen 2010-ig Fejérdy Tamás tagja a nemzetközi tekintélyű Bíráló Bizottságnak.

Az Europa Nostra ebben az évben, január második felében, esős-zimankós téli időben tartotta első tanácsulását. A találkozó helye a holland kormány székhelye, Hága volt. A kétnapos ülésre a holland szenátus épületében, a parlament csodálatos reneszánsz stílusú dísztermében került sor. Ide maguk a hollandok is csak egészen kivételes alkalmakkor léphetnek be. Az ülés legfontosabb témája a szervezet működésének megreformálása volt. A tagok egy része azon a véleményen volt, hogy túl nagy létszámú a szervezet, ezért nem elég rugalmas, nem alkalmazkodik kellő gyorsasággal a válságban lévő világ változó körülményeihez.

A hosszú és kínos vita után nem kevés ellenszavazattal elfogadott alapszabály módosítási javaslata alapján ezután az európai szervezetet hattagú igazgató tanács – „board” – fogja vezetni. A tanács tagok számát fokozatosan húszra csökkentik, így a jövőben már nem minden ország képviselője kaphat helyet a tanácsban, ami az új alapszabály szerint nem bírna különös jelentőséggel, hiszen a tanács tagoknak a jövőben csak „hozzászólási” jogot adnának, a döntésben nem vehetnének részt. A tanács tagok egy részét Hágában „nyugdíjazták”, a javasolt új tagok közül pedig szavazás alapján választották ki az új tanács tagokat.

Magam 1993 óta képviselem a hazai város- és faluvédők ügyeit az Europa Nostra Tanácsában. Mivel 2008-ban Newcastle városában újabb három évre tanácsagnak választottak, mandátumom azonban 2010 végén lejár, így a magyar „utódlás” kérdése egyre égetőbbé válik. Úgy gondolom ugyanis, hogy nem lesz könnyű feladat új magyar tagot bejuttatni a tanácsba. Már most keresni kell a megfelelő jelöltet, akinek mindenképpen részt kellene venni a soron következő üléseken, hogy jelölése esetén valóban meg is válasszák tanácsagnak. Még jobb lenne azonban, ha tagot juttathatnák be a kilenctagú „boardba”. Minden szempontból jó lenne, ha ICOMOS szervezetünk felújítaná tagságát az európai szervezeteket eredményesen képviselő szervezetben.

Az Europa Nostra alapszabály-módosító közgyűlését ebben az évben, június 2. és 9. között a szicíliai Taorminában szervezték meg. A közgyűlést két napos tanácsülés előzte meg. Az ülés egyik nagy vihart kavart pontja a szervezeti változtatások jóváhagyása volt. A másik fontos téma a veszélyben lévő építészeti örökség megvédésének megtárgyalása volt.

Furu Árpád erdélyi építész már évekkel ezelőtt javasolta, hogy az Europa Nostra honlapján nyissanak olyan rovatot, ahová az egyes országok örökségvédői bármikor feltehetnék veszélybe került

műemlékeik adatait. Ezzel szinte azonnal felhívhatnák Európa szakembereinek figyelmét a veszélybe került műemlékekre. Ez ügyben érdemi előrehaladás Hágában sem történt. Igaz, bemutattak egy „szabálytervezetet” és egy űrlapot, utóbbit azonban a tanács tagjai túl bonyolultnak találták, mely elriasztja az örökségükért aggódó embereket.

A kérdés időszerűségét növeli, hogy korunk mohó és pénzsóvár befektetői könyörtelen harcot indítottak az értékes helyekért – vélte a hágai ülésen török kollégánk – ezért világszerte kegyetlenül és következetesen folyik a kulturális örökség pusztítása. Jelenleg jó fél tucat európai- és világszervezet foglalkozik az örökség megmentésével. Mint ismert, az ICOMOS Párizsban szerkesztett és Münchenben megjelenő kiadványában, a „Heritage at Risk 2006/2007” – „Örökség veszélyben” – című tavalyi könyve foglalkozott ezzel a témával. A tekintélyes kiadványban három terjedelmes tanulmány is megjelent a veszélyben lévő magyar műemlékekről. Magam azokról a tragikus sorsú együttesekről adtam hírt, melyeket az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága az elmúlt években „Citrom-díjjal” tüntetett ki (77–80. oldal). Ugyancsak közös szakmai állásfoglalást olvashattunk a világszerte ismert kiadványban a pesti Zsidó-negyed pusztulásáról (84–87. oldal). Nagy Gergely építész tollából pedig a hazai befektetők által leginkább veszélyeztetett városrészekről és kiemelkedő történeti együttesekről (80–84. oldal) jelent meg cikk.

Nagy örömünkre az idei Europa Nostra-díj ismét fényes sikert hozott Magyarország számára. A Gyöngyösi Mátra Múzeum példaszerű helyreállítását és új épületét Eperjesi László és kiváló építész kollégái tervezték. Az egykori Orczy kastély helyreállítása az Európai Unió Kulturális Örökségdíja/Europa Nostra-díj 2009 nagydíját nyerte el. A megtisztelő díjat Dr. Andrea H. Schuler, az Europa Nostra tiszteletbeli elnöke adta át Gyöngyösön, 2009. augusztus 13-án. Ez alkalommal került sor az épület falán elhelyezett bronz plakett leleplezésére is.

Az ünnepélyes átadáson részt vett ICOMOS szervezetünk is. Dr. Nagy Gergely elnökünket Gyöngyös polgármestere, Sós Tamás és a Heves Megyei Közgyűlés elnöke, Hiesz György köszöntötte. A díjat bíráló hágai zsűri nevében dr. Fejérdy Tamás főtitkárunk üdvözölte a nyerteseket. Beszédében bepillantást adott a zsűri munkájába is. Winkler Gábor beszédében a hazai város- és faluvédők üdvözlését közvetítette.

Július 16-án Kremsben, az ottani kora-gótikus Gozzoburg-vár épületében hasonló ünnepségre került sor. Ott az épület mintaszerű restaurálását és korszerű kiegészítését jutalmazták Europa Nostra éremmel. Az ünnepi beszédet itt Winkler Gábor tartotta. Az ünnepélyes átadás nagy figyelmet keltett Ausztriában. Szeptember elején a burgenlandi Kismartonban kerekasztal-beszélgetésen vitatják meg az osztrák műemlékvédelem ügyét, erre ICOMOS szervezetünk is meghívót kapott.

Winkler Gábor

Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem
(39. EGRI MŰEMLÉKVÉDELMI NYÁRI EGYETEM)

***Műemlékek helyreállítása és helyreállíthatósága
Műemlékvédelem – Társadalmi igények***

Noszvaj – 2009. július 9-15.

Beszámoló

Az idei, 39. Egri Műemlékvédelmi Nyári Egyetem továbbra is hű maradt nemes hagyományaihoz és Román András szellemi örökségéhez: a mélyen szántó szakmai előadások és látókörszélesítő kirándulások arányos ritmusához, az ezt kísérő diskurzusok közvetlen hangvételéhez és persze a jókedvű társasági élethez, gourmandkodáshoz.

A műemlékvédelem és a társadalmi igények összetett kérdéskörének boncolgatása közelebb juttatta a hallgatóságot az egyes műemlékek helyreállításával, helyreállíthatóságával kapcsolatos problémák megértéséhez, utat mutatott a helyes megoldások irányára.

A noszvaji De la Motte kastélyban összegyűlt résztvevők jól reprezentálták a téma összetettségét, a különböző szakterületen tevékenykedők gondolkodásmódját, az üzleti szféra elvárásait, a felelősségtudat különböző szintjeit, a társadalom rétegeinek eltérő igényeit és a törésvonalakat.

A Nyári Egyetem egyik legfontosabb fókuszpontja az ÉRTÉK fogalma volt; az előadások többsége eköré sűrűsödött. Ennek kapcsán Alois Riegl érték kategória rendszere többször tárgyalásra került. Így mindjárt az elején, csütörtökön, Mezős Tamás (KÖH elnök) konferenciányitó előadásán, aki az építészeti téralkotó művészeti értékét emelte ki. Meglátása szerint a jövőben nagyobb hangsúlyt kell fektetni az épített környezet szellemi dimenziójára, az eredeti tér arányainak megőrzésére, visszaadására. El kell tolni a hangsúlyt a hiteles térképzés irányába (vissza kell adni a térélményt!) és alkalmanként felül kell emelkedni a szigorú anyagelvű megközelítésen.

Tamás Pál akadémikus üdítő hangvételű monológjában a társadalom oldaláról közelített a kérdéshez és gondolatok százait indította el a hallgatóságban. (Nagy kár, hogy még aznap el kellett utaznia.) Hangsúlyozta, hogy a tereket csak a létrehozó (vagy azokat megöröklő) kultúrával, „élő anyaggal” együtt érdemes megőrizni – különben csak múzeumokat teremtünk. Mit jelent a modern nyugati ember számára az otthon, a haza? Képes-e belakni a tereit, hol vannak a határai? Egy (építészeti) kultúrát, várost megöröklő közösség képes-e szervesülni azzal a környezettel, amelyet nem ő hozott létre? – tette fel kérdéseit. Ha igen, megőrzi annak értékeit, ha nem, hagyja lepusztulni.

A megőrzés kapcsán Tamás Pál több technikai dilemmát bemutatott: átértékelhető keretek teremtése, multikulturális trend, eseményközpontúság (event), modern kultikus helyek jövője. Elhangzott, hogy az esztétika értelmezése kultúránként változó (pl. csorbaság érték a japán kerámián), a társadalom múltigénye állandóan változik. („Ha restaurálok, csökkentem a hiányomat az adott kor felé.”) A virtuális értékközvetítés (pl. ismeretterjesztő filmek a kastélykertekről) a legtöbb emberben passzív befogadásra talál, sajnálatosan nem fordul át cselekvésbe (tehát nem fog több magyar kastélyt felkeresni).

Az első délután két előadója olyan sikerrel indította be a résztvevők agytekervényeit, hogy a nyitóestire meghívott DJ-k unottan forgathatták cd-iket egy-két óráig, végül hazamentek. A táncparkett helyett mindenki a hűvös udvart választotta eszmecserére...

Következő nap Fejérdy Tamás (ICOMOS) indított előadásával. A műemlékvédelmi karták kronologikus összefoglalásán keresztül az érték fogalmának evolúciójáról beszélt: a kiemelkedő építészeti-művészeti alkotások régiség értékétől a társadalom eljutott az integrált szemléletmódig, a történeti együttesek megőrzésének feladataig. Az elmúlt évtizedben egyre nagyobb jelentőséget kapott a nem anyagi dimenzió és a hitelesség fogalma. (Elhangzott, hogy a hitelesség nem értelmezhető globálisan, csak adott kulturális közegben.) Az értékek megőrzéséhez partnerkapcsolatok szükségesek a gazdasággal és a politikával (erre eklatáns példa a közép-kelet európai kultúrtáj védelme), valamint szakmailag korrekt választ kell adni a műemlékek újraalkothatóságának kihívására, a társadalmak identitás keresésére, a genius loci hamisítás nélküli megőrzésére.

Wessely Anna – Tamás Pál gondolataival rokonságban – a jóléti, világuturista nyugati társadalom elvárásait, értékválasztási szempontjait elemezte. Az értékfogalom szubjektivitásáról és a kollektív társadalmi emlékezet kialakulásáról meggyőzött hallgatóságnak feltette a kérdést: ki határozza meg és milyen szempontok alapján döntetett el, mit tekint Európa kulturális örökségnek? Ami fontos volt egy XIX. századi nemzetállam öntudatos honpolgárának az vajon fontos-e a multikultúrában felnövő XXI. századi fiatalnak? A tradicionális kultúrák nem őrzik meg a régit, hanem szükségleteiknek megfelelően alakítják életterületüket.

Gerhard Schulze ötféle csoportba sorolt, eltérő kulturális igényű, állandóan új élményekre éhes turistái komplex kihívás elé állítják az örökségvédelmet. Az említett csoportokat jól tudja integrálni egy okosan megszervezett kulturális fesztivál vagy egy olyan város, amely képes kialakítani sokszínű, kulturális negyedeket. (Ezen a ponton kapcsolódott össze a szociológia az urbanizmussal (városközpontok kiürülése majd felértékelődése, visszatelepülés fázisai; helyi jellegzetességek hangsúlyozása) és a műemlékvédelem (kinek, miért fontos a történeti környezet, mennyit ér számára egy műemlék épület.)

A délelőtti előadássorozatot Ongjert Richárd zárta, aki az urbanista szemével kereste a gazdasági-társadalmi erőforrásként használható építészeti értéket a városokban, elsősorban Budapesten. Megállapította, hogy a kispolgári értékrendszerű, pragmatikus, rendszerető budapesti emberekre elsősorban a reprezentatív, szimbolikus épületek, kiemelt beruházások gyakorolnak hatást (amelyet a politika ki is használ); a lakóházak homlokzatfelújítása, megszépülése szintén fontos számukra, de inkább a leromlott állapotú épületekre emlékeznek. Mindemellett a budapestiek becsülik és szeretik az igényes, kortárs építészetet. Fontos megállapítás, hogy a jóléti társadalmak keveset törődnek a környezettel, a problémákat a szakmáknak kell megoldania. A munka pénzügyi hátterének megerősítésére Ongjert Richárd az eredetiség és használati érték (reklámfelületek alkalmazása megfelelő helyeken) szerepét emelte ki és felhívta a figyelmet a brandépítés tudatosítására.

Délután Cséfalvay Gyula vezetésével Egerbe látogattunk, ahol a teljes egészében megújult, konferenciaközponttá és kiállítóteremmé alakított Dobó-bástyával ismerkedtünk meg. (Ezt megelőzően Fejérdy Tamás elsütött egy ágyút a bástyán, áldozatokról nem tudunk...)

A várból átbuszoztunk a Lyceumhoz (Eszterházy Károly Főiskola), ahol az elkészült könyvtárat és a „Fehér Ház elnöki irodáját” megszégyenítő, sajátos stílusú, audiovizuális tanácsteremet mutattak be nekünk a büszke alkalmazottak. Hosszú ismertetőt hallottunk a főiskola fejlesztési tervéről, a megpályázott és megnyert pénzösszeg elköltésének módjáról, helyéről. Az épületlátogatás után este a Szépasszony-völgyben megkerestük a számunkra kijelölt hűvös pincét, ahol a szellemiek után némi materiális értékekkel töltöttünk fel. Jó hangulatban, szemerkélő esőben indultunk vissza Noszvajra.

Szombat délelőtt első előadóként Pompéry Judit a német műemlékvédelmi politika ösztönző erejét és az ebből fakadó lehetőségeket ismertette a hallgatósággal. Személyes hangvétellű kommentárokkal kísért fotósorozatán végigkövethettük a tulajdonukba került Mehlich-vadászkastély helyreállítását. Megtudhattuk, hogy a német állam különböző kedvezményekkel segíti a műemlékek helyreállítását és fenntartását (pl. átírási költség elengedése, restaurálási költségek kiegészítése). A nyilvánvaló nehézségek mellett (jelentős önerő, szervezési feladatok) így valóban vonzó befektetés lehet magánbefektetőként műemléket venni.

Tina Markušová soron következő ismertetőjével tovább evezett a „használható, lakható műemlékvédelem” vizein. A szlovákiai lehetőségeket korrekten tárgyalva számos, jobb sorsra érdemes épületet mutatott be, főként Kassa városában. Többször felhívta a figyelmet a műemlék épületek eredeti funkciójának és a jelenkori használati igény, befektetői szándék disszonanciáira. Így például a Fő utcán álló Andrássy-palota eredetileg arisztokraták számára épült bérháznak, amelynek belső tereit a szocializmus alatt szétaprózták, hogy kisebb lakásokat tudjanak kialakítani. Manapság újra lenne igény reprezentatív luxuslakásokra, de a visszaalakítás lehetősége ebben a tulajdonosi szerkezetben szinte lehetetlen. A volt gyalogsági kaszárnya cellás térszerkezete irodai funkcióra tökéletes lenne, a befektető mégis bérlakásokban gondolkodik. A budimíri barokk magtár jó kezekbe került: egy kassai régiségkereskedő bérelte ki, itt tartja aukcióit, börzéit. Érdekességként hangzott el Luciabánya példája: a tömegközlekedéssel nehezen elérhető ércfeldolgozó telepet csak az emlékek, a kötődés tartja életben; hiába kevés a lehetőség a kertészkedésre, kirándulásra, szórakozásra, egyesek mégis itt vesznek hétvégi házat.

A délelőttöt Kerner Gábor „a közösségek szerepe a népi műemlékek fenntartásában” című előadása zárta. Hollókő bazárszerű, tradicionális élet nélküli kirakatfaluját vetette össze Torockóval, ahol a lakosság helyben maradt és a falu rendjének hiteles életben tartásával kíván idegenforgalmat generálni. Elhangzott, hogy a múlt rendszerben számos népi műemléket megmentettek, ez a védelem azonban csak anyagi síkon mozgott: nem foglalkozott a közösség megtartásával, a tradíciók ápolásával, a falukép, faluszerkezet alakulásával. Szóba került a protest műemlékvédelem Verespatak példáján, valamint az egyre terjedő álnépies építkezés naív, sokszor giccsbe hajló eredményei.

Az ebéd után nem sokkal kezdetét vette a Hallgatók Fóruma. A húsz kiselőadás részletes ismertetésére jelen beszámoló nem tud vállalkozni. Általánosságban elmondható, hogy az előadók többsége szívénnek kedves és a magyar kulturális örökség védelme szempontjából igen fontos területekkel foglalkozott. Volt, aki leromlott, vályogfalú parasztházból kalácsa munkában tájházat kíván létesíteni, volt, aki nagy ívű, országos turisztikai programok szervezésében gondolkodik. Jelen sorok írójának különösen öröme szolgált az örökségtudatos nemzedék kinevelésének pedagógiai

megközelítése. A RAMNYE-39-ben már-már ikonná vált a vízimalmok, szélmalomok emlegetése – úgy látszik, Don Quijote kalandjai mindannyiunkban ott élnek. Sok-sok probléma előkerült Erdély és a Partium műemlékeivel kapcsolatban (sajnos menthetetlenek egyes objektumok; legszomorítóbb példa erre Fényes Elek csokaji szülőházának pusztulása). Az épületek kapcsán a beszélgetés átvezetett a társadalom alakulására, a közösségi gondolkodás megváltozására.

Szlovák kollégák látványos előadást tartottak a műemléki felmérés digitális jövőjéről; ehhez a témakörhöz később magyar építészek is kapcsolódtak a TÉKA-program bemutatásánál. A győri Széchenyi tér átépítése kapcsán ismét megtapasztalhattuk, milyen értékek pusztulnak el, ha hiányzik a szakmai felügyelet, mit okozhat egy hibás tervrajz a bulldózervezető kezében... A kastélyok, kastélykertek jövőjével több előadó foglalkozott; a kérdés mindig aktuális: ki lát befektetési lehetőséget ilyen épületekben? Hogyan oldható meg a gazdaságosan, hosszú távon fenntartás? Sajnos sok esetben a döntéshozók és a tulajdonosok nincsenek tisztában azzal az értékkel, amelyeket rájuk bízta (Tata). A pöstyéni fürdők példaértékű helyreállítása lenyűgöző: az igényes munka és a komplexen gondolkodó fejlesztés valószínűleg meghalálja magát.

Július 12-én vasárnap egész nap kirándultunk. Első állomásunk Miskolc volt, ahol Olajos Csabával végigsétáltunk az Avasi pincesoron (utolsó utáni állapot a megmentésre; némelyekben a Citrom-díj odaítélése is megfogalmazódott), majd a református templomba ültünk be rövid időre. Innen a Szinva-patakot követve a Kortyoldába érkeztünk, ahol jófajta csipkebogyószörpöt kortyolva hallgattuk Puskás Pétert a Szinva Terasz építésének koncepciójáról. A „kinyitott” patakra szervezett látványos teret körbejártuk, majd buszra szálltunk. Edelényben Farkas Pál fogadta a csoportot. A L’Hullier-Coburg-kastély megújítási tervének ismeretében tekintettük meg a lepusztult helyiségeket; a részben restaurált freskók bája még ilyen állapotban is derűt ébreszt.

A délutánt a föld alatt töltöttük: Jósavafőn, a vöröstói bejáraton ereszkedünk alá az Aggteleki-barlangba. A 2005-ben nyugat-európai színvonalon megújított ösvényeken eljutottunk egészen az Óriások terméig, ahol Simándy József „Hazám, hazám” áriájának részlete csendült fel. A 10°C-os hidegből kiérve a Tengersizem Étteremben foglaltunk helyet, ahol szemet-szájat gyönyörködtető estebédet kaptunk. Innen Szablyár Péter kis világába sétáltunk le: a református templomhoz, a tájházhoz és kedves házikójához. Ittunk az egészségére egy áldomást, majd Sajókaza felé vettük utunkat. Vadnai Judit lelkipásztor mosolyogva fogadta az időben némileg megcsúszott társaságot; boldogan mutatta be szépen felújított templomukat, büszkén kiemelve a helyi közösség lelkes szerepvállalását.

A július 13-án kezdődő hetet Erő Zoltán elméleti előadása kezdte. A műemlékvédelem (protection) és a megőrzés (conservation) közösségközpontú fogalmi szétválasztását egyes épületek történetével demonstrálta: így pl. a Bencés Rend kezében lévő Pannonhalmi Apátság ma is eredeti feladatát látja el, míg számos műemlék gazdát cserélt az idők során. Ebben az esetben – társadalmi megegyezés alapján mit tekintünk közös kincsnek, örökségének? – a közösség korlátozza a tulajdonos jogait, de segíti is megőrizni az értéket (deux chapeaux). Az előadó részletesen bemutatta az állam, az önkormányzatok, az egyházak és a magánszemélyek feladatát, lehetőségét és a támogatási rendszer működését Magyarországon. Horvátország példája jól mutatja, hogy a műemlékhasználati díj nem ördögtől való rossz: visszacsatolás kérdése. Megfelelően működik és a vállalkozók többet profitálhatnak belőle, mintha csak használják a meglévőt (több, szépen helyreállított műemlék = több turistacsalogató látványosság = több bevétel). A lendületes előadás végén elhangzott egy szám: „egy Magyarországhoz kísértetiesen hasonló országban 150 Mrd forintba lenne szükség éves szinten a műemlékek fenntartásához”. Erő Zoltán ezen a ponton aláhúzta meggyőződését: bár elismeri egyes indirekt ösztönző rendszerek létjogosultságát (illetékedvezmény, SZJA kedvezmény, AFA visszatérítés, ingatlanadó stb.) csak a direkt támogatási rendszerben hisz, vagyis a vissza nem térítendő és a visszatérítendő támogatásokban. Végül, és talán nem utolsó sorban itt is előkerült a konferencián sokszor tárgyalt probléma: gazdasági krízisben a műemlékvédelem alkalmas lehet több tízezer munkahely teremtésére. A magyar politikában ez egyelőre nem talált visszhangra.

Linters Adriaan szenvedélyes elkötelezettsége az ipari műemlékek iránt különösen lelkesítő volt. Egy flandriai szeszfőzde megvédése kapcsán mutatta be, mire képes az értéktudatosság, hogyan képes megváltoztatni néhány ember a többség véleményét és hogyan lesz egy bontásra ítélt, többször felgyújtott épületből a végén múzeum. Hite a civil összefogás erejében követendő példát nyújtott. E-Faith néven szövetséget alapított Európában az ipari műemlékek védelmére, amelyhez már több száz csoport csatlakozott. (Egységesen, nemzetközi súllyal nagyobb nyomást lehet gyakorolni a döntéshozókra; európai szinten kell gondolkodni!) Pozitív példaként mutatta be a Snoek Brun sörfőzdét Belgiumban: a XVIII. sz. második feléből származó eredeti berendezések bemutatása mellett kocsmát üzemeltetnek. Ez termeli a legnagyobb bevételt a Szövetségnek.

Ezek után Fekete J. Csaba és Csákváriné Magony Rita a TÉKA Projekt kapcsán ismertette a térinformatika alkalmazási lehetőségeit a műemlékvédelemben. (A térinformatika legfontosabb feladata a különböző korokból származó és különböző területekről begyűjthető adatok egységbe dolgozása; vagyis egy adott műemlék esetében minden megtalálható legyen egy helyen.) Itt is szóba kerültek a civilek: az idén induló szakmai inventarizációt megelőzte a www.muemlekem.hu megjelenése. Ez a kezdeményezés a társadalom egy sajátos, kultúrára érzékeny csoportját igyekeztetett bevonni az épített emlékek „kincskeresésébe”, kiindulva az egyre népszerűbb, GPS-alapú geocaching szabadtéri játékból. (Geoláda egyébként a noszvaji kastély kertjében is található; én megtaláltam.)

Délután Tomšič Daniela a társadalmi értékítélet változását segítő örökségvédelmi módszereket vázolta. Az aprólékosan kidolgozott, rendkívül komplexnek tűnő, holisztikus „értékfelmérő” rendszer kidolgozása Piran, Izola és Koper városok (Szlovénia) példáján született meg. Egy-egy új régészeti lelet képes megváltoztatni a település lakosságának viszonyát épített értékeihez: minél több, újonnan előkerült lelettel ismerkednek meg, annyival mélyül tiszteletük lakóhelyük iránt.

Aladžić Viktorija a Vajdaság építészeti kultúrájának fejlődését vetette össze az elmúlt másfél évszázad gyorsan változó politikai, ideológiai rendszereiben élő emberek identitáskeresésével. Vajon hogyan viszonyul egy multikulturális történelmi kisváros magyar emlékeihez a Délszláv háború után betelepített, tűzépbarokk palotát építő boszniai szerb telepes? Vajon miért hagyja veszni a szabadkai színház épületét a magyar nemzetiségű polgármester? Miért hódít a bizánci stílusú templomépítést a térségben hagyományos, barokk ortodox építészeti kultúra rovására? A szerbiai örökségvédelmi törvény megerősítése, az érintett szakemberek magasabb színvonalú oktatása és fair hozzáállás a múlthoz talán segíthet ezeknek az anomáliáknak a feloldásában, a rövidlátó üzleti érdekek felülírásában.

A hétfői előadássorozatot Nagy Gergely zárta. A Wekerle-telep építésének története, jelentősége építész, tájépítész, műemlékvédő körökben közismert. Az előadó számos fényképet villantott fel a jelenkori használat problémáiról, a lakosság egy részének érték-érzéketlenségéről (négy színű házak, garázkultúra, műanyagtokos ablakok megjelenése stb.). Elhangzott, hogy a Wekerle máig megőrizte idegenségét Kiszepstől: új, építésének korában modern koncepciója nem tudott szervesülni a kispesti utcákhoz – így itt más identitású emberek laknak, mint az „út túloldalán”. Ma is presztízs errefelé lakást venni és részesévé válni a helyi társas körnek.

A Nyári Egyetem utolsó előtti napján, július 14-én kedd reggel Szalai András sodró lendületű beszédével ébresztette a társaságot. Óbuda-Újlak példáján bizonyította, hogy „nem a delejezés és a jó ízlés a kulcsa a dolgoknak, hanem a szabályok betartása, hogy ne legyen jogi probléma”. Emiatt a hely szellemétől idegen építészeti megoldások születnek sok esetben, amelyek azonban megfelelnek a papírnak... Kőszeg példáján felhívta a figyelmet: nem elég egyes házakat védeni, a hagyományos településképet kell megőrizni! Ehelyett „zárványokat” véd a műemlékvédelem még napjainkban is. Magyarlukafát az individuális önmegvalósítás elrettentő példájaként demonstrálta: az egységes téglaházak hangulatát egyetlen idegen ház is képes tönkretenni. Végül a szakmailag talán korrekt, de hangulatilag mindenképpen „hervasztó” visegrádi királyi palota helyreállítása is terítékre került.

Vargha Mihály, az epiteszforum.hu főszerkesztője a kortárs építészeti „buborékszerű” alkotásai és a faszdizmus ellen indított offenzívát. Ez eléggé meggyőzőre sikeredett, bár azért maradtak némelyekben kételyek. Számos külföldi példán bizonyította, hogy az individuumtól duzzadó „Futureal” alkotások szétrobbantják a történelmi környezetet („szertelen differenciálódás”), hivatkoznak, uralkodni kívánnak, erőszakosak. Önmagukról szólnak, nem a városról, nem a közösségről. Budapesti példák és tervek sorát mutatta be: a Nemzeti Színházat, az ING ex-székházát a Paulay Ede utcában, a gazdagréti buborékot és a Közraktárakra települő CET-et. Felhívta a figyelmet a Bécsi Memorandumra (2005), amely meglátása szerint egy trójai faló és utat enged a történelmi környezet szétverésének.

Szóba kerültek a trükkök: ha az épület nem 100%-osan doboz formájú, akkor már városbarátnak hívják. Ha kicsit több fantázia van benne, az „landmark”. A folyamat végén „mindenki mosolyog és beindul a gőzhenger”. Teremthet-e egy buborék identitást? – tette fel a kérdést Vargha Mihály. Ennek a folyamatnak [digitális építészet, fogyasztás palotái] ellensúlyozására a KÖH-nek be kellene vetni társadalmi súlyát, értékközpontúságát.

A délelőtti programot Bodó Péter üdítő tudományos meséje zárta – Hamvas Béla után szabadon – a borról és a benne lakozó daimónokról, filozófiáról, metafizikáról és sok-sok ágas-bogas szerves vegyületről. Ezek a vegyületek jó hangulatunkért felelnek, különösen a nagy tiszteletet érdemlő TRANSZ-REZVERATROL, vagy, hogy mindenki jobban értse, leánykori nevén a 3,5,4’ TRIHIDROXI-STILBÉN. Az említett vegyület koleszterinszint-beállító hatásáról helyben, a konferenciateremben meggyőződhattünk: ehhez az ORGANOLEPTIKUS ANALÍZIS borzasztó tortúrájának kellett alávetnünk magunkat. A fő inkvizítor [Bodó Péter] húséges kínzó mestereivel mindenkinek felkínált egy pohár egri cuvée-t; amit megittuk, sőt, néhányan további poharakkal kértek... Hiába, egy kicsit mindenki szeret szenvedni.

Az ebéd után egyes vállalkozó kedvű hallgatók Dávid Árpád és Kovács Erzsébet vezetésével villámlátogatást tett (tettünk) a szomolyai kaptárköveknél, majd felhajtottunk a noszvaji Farkaskői Barlangok Alkotótelepre. (Ajánlom megtekinteni honlapjukat: www.pocem.hu !) A riolittufa folyosókon sétálva, teremről teremre egyre misztikusabb hangulatba kerül az ember... leírhatatlan élmény! A rekkenő kánikulából „hazatérve” jól esett a De la Motte kastély hűvös dísztermében kézbe venni az okleveleket és az útravalóul kapott borocskát.

Köszönjük Kovács Erzsébetnek, Fejérdy Tamásnak (ICOMOS), Bodó Péternek (TIT Bugát Pál Egyesület) és Dávid Árpádnak a szervezéssel járó sok fáradozást, az Előadónak a gazdag tudást, eszmecserét, emberi kapcsolatokat, amelyet ezen a hét napon nyerhettünk! Köszönjük Mindenkinek, aki bármilyen formában támogatta a RAMNYE-39-et!

Hajdú Nagy Gergely

A Magyar Köztársaság elnöke megbízásából az oktatási és kulturális miniszter augusztus 20-a, az államalapító Szent István király ünnepe alkalmából állami kitüntetések és művészeti díjakat adott át az oktatás és a kultúra területén kimagasló munkát végzőknek a Szépművészeti Múzeumban.

Dr. Sólyom László, a Magyar Köztársaság Elnöke megbízásából Dr. Hiller István oktatási és kulturális miniszter

a
**MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND
TISZTIKERESZTJE**

kitüntetést adta át az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tiszteletbeli elnökének, **Dr. Winkler Gábor** Ybl Miklós-díjas építésznek, az MTA doktorának, Pápa város főépítészének, a győri Széchenyi István Egyetem és a Nyugat-Magyarországi Egyetem egyetemi tanárának.

"A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ELNÖKE

DR. WINKLER GÁBOR

úrnak,

az MTA doktorának, a győri Széchenyi István Egyetem egyetemi tanárának

az építészet, a városépítészeti kutatása,
művelése és oktatása terén végzett munkássága elismeréseként

**a MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI
ÉRDEMREND TISZTIKERESZTJE
KITÜNTETÉST ADOMÁNYOZOM.**

Kelt Budapesten, 2009. augusztus hó 3. napján.

Ezúton is szívből gratulálunk a magasrangú kitüntetéshez !

XVI. Békési Népi Építészeti Tanácskozás

A polifon népi örökségvédelem

Program:

2009. október 1.

- 10⁰⁰ Regisztráció
11⁰⁰ Békés – Városnézés - Vezető: Csökmei László Békés város főépítésze
12³⁰ Ebéd
14⁰⁰ Polgármesteri köszöntő – Izsó Gábor Békés Város Polgármestere
14¹⁰
14³⁵ Mezős Tamás: Bevezetés az építészeti tér antropológiai értelmezéséhez
15⁰⁰ Balassa M. Iván: Torockó dekrétum 2009
15²⁵ Tamáska Máté: Falusiak és a történeti falukép
16⁰⁰ Kávészünet
16²⁰ Kiállítás megnyitó
16⁴⁰ Dobosyné Antal Anna: Tájházaink a XXI. század kezdetén
17⁰⁰ Winkler Gábor: Az Europa Nostra és a népi műemlékek védelme
17²⁰ Krizsán András: Ellenállni az időnek
17⁴⁰ Rajnai Gábor: Az ECOVAST szerepe és lehetőségei a népi örökségvédelemben
18⁰⁰ Vita, hozzászólások
19⁰⁰ Baráti találkozó

2009. október 2.

- 9⁰⁰ Csökmei László - Koszecz Sándor: Helyi értékvédelem Békésen
9²⁰ Andó György: Szlovák néprajzi gyűjtemények Magyarországon
9⁴⁰ Széphegyi László: Szélmalmok a Kárpát-medencében
10⁰⁰ Kávészünet
10³⁰ Kerner Gábor: Civil értékvédelem a Káli-medencében
10⁵⁰ Völgyesi Krisztina: Hajósi pincesor építészeti értékvizsgálata
11¹⁰ Szász Gábor: Építészeti értékvédelem Závodon
11³⁰ Vita, hozzászólások
12³⁰ Ebéd
14⁰⁰ Olajos Csaba: Tokaj világörökség: problémák, lehetőségek
14²⁰ Tihanyi Csaba: Helyi védelem Baranyában
14⁴⁰ Kelemen Béla: Tarpai örökségvédelem élő hagyományokkal
15⁰⁰ Kávészünet
15³⁰ L. Balogh Krisztina: Helyi védelem: átok vagy áldás?
15⁵⁰ Szabó László: Gyökerek és ágak
16¹⁰ Istvánfi Gyula: Népi műemléktől a falufejlesztésig
16³⁰ Vita, hozzászólások
17⁰⁰ Torockói dekrétum megerősítése
17³⁰ Zárszó
19⁰⁰ Vacsora

2009. október 3.

Tanulmányi kirándulás: a védelem különböző szintjeinek, formáinak megvalósulásának, működésének megtekintése Békés megyében.

Tervezett helyszínek:

Békés	
Kétegyháza	- Tájház, városvédő civil szervezet
Elek	- Tájház
Medgyesegyháza	- Schéner Mihály festőművész emlékház
Tótkomlós	- Tájház, városvédő civil szervezet
Békéscsaba	- Tájház, meseház, gazdaház, diáktanya
Békés	

A kirándulás végén lehetőség van Békéscsabán vonatra, buszra szállni és akik igénylik, visszamenni Békésre.

Végső jelentkezési határidő: 2009. szeptember 20.

**Emailben: nepiepiteszet@icomos.hu, vagy
faxon a (1)212.76.15-ös telefonszámon**

A részvételi díjak, feltételek, valamint a Jelentkezési Lap megtalálhatók illetve letölthetők a www.icomos.hu honlapról.

Az EUROPA NOSTRA

**felhívása a 2010. évi
elismerésekre történő pályázásra**

A korábbi évekhez hasonlóan az EUROPA NOSTRA megjelentette felhívását a kulturális örökséggel kapcsolatosan elért legkiválóbb eredmények elismerésére a

2010. évi EU díj a kulturális örökségért / EUROPA NOSTRA

pályázatokra építészeti örökség, kulturtáj, műalkotások, művészeti vagy történeti jelentőségű gyűjtemények, régészeti helyszínek, valamint ipari és műszaki örökség témakörben – olyan teljesítmények bemutatására, amelyek az építészek, mesteremberek, önkéntesek, iskolák, helyi közösségek, örökségi értékek tulajdonosai és a média elkötelezettségéről tanúskodnak. A példájuk erejével kívánjuk előmozdítani a további kreativitást és kezdeményezéseket az európai örökség érdekében

A díjak a példaértékű helyreállításokat és az európai örökséggel kapcsolatos szerteágazó kezdeményezéseket kívánja elismerni, minden örökségi kategóriában, a műemlékek és történeti épületek restaurálásától és új, méltó hasznosításától kezdve a városi és falusi település(rész)ek és táj rehabilitációján, a régészeti helyszínek bemutatásán keresztül a művészeti gyűjtemények gondozásáig. Ugyancsak díjazni kívánja a(z örökségi érdekű) kutatási és képzési programokat, projekteket, személyeknek, illetve intézményeknek az örökség érdekében kifejtett elkötelezett szolgálatát, valamint a kulturális örökség ismertté tétele érdekében kifejtett oktatási és népszerűsítési tevékenységet. A legkiemelkedőbb pályázatok minden évben és minden egyes kategóriában, mindösszesen hat, egyenként 10 000 EURO pénzjutalommal is járó elismerésben részesülnek.

Adja be pályázatát, legyen részese a sikernek!

Az örökség megőrzése és fejlesztése, fenntartható használata terén elért kiemelkedő eredményeket az alábbi kategóriákban díjazzák:

1./ konzerválás (restaurálás),

ebben a kategóriában konkrét helyreállítások, műemlék-hasznosítások legsikeresebbjeit díjazzák

2./ kutatás,

ebben a kategóriában a tudományos kutatásokat, tanulmányokat ismerik el

3./ egyének vagy szervezetek elkötelezett szolgálata (tevékenysége),

ebben a kategóriában a kiemelkedő személyes teljesítményt ismerik el (legtöbbször, de nem kizárólag mintegy „életmű-díj” jelleggel)

4./ képzés, tréning és a tudatosság növelése (témánként külön-külön lehet pályázni)

ebben a kategóriában képzési-oktatási programokkal, kurzusokkal és hasonlóan célzottan az örökségi értékek megőrzését szolgáló tematikájú megmozdulásokkal lehet pályázni

A részletes pályázati kiírás, valamint a pályázati űrlapok dokumentumai 2009. május 30-tól hozzáférhetők a www.europanostra.org honlapon: http://www.europanostra.org/UPLOADS/FILS/HA2010_call_conditions.pdf

A pályázatok beadási határideje: 2009. október 1.

További közvetlen információ: Information: Elena Bianchi, Europa Nostra Heritage Awards Coordinator T +31 70 302 40 58, eb@europanostra.org

Magyarországon a HUNGARIA NOSTRA részéről: Winkler Gábor (winklerg@axelero.hu, 06-30-9948096) és a KÖH részéről: Deme Péter (peter.deme@koh.hu, 06-30-4002232) áll a jelentkezők rendelkezésére.

Ágostházi László DLA:

EMLÉKEZZÜNK RÁ, HOGY. .

Szeptember

Szeptember 6: **150 éve** (1859) történt a Budapesti *Dohány utcai zsinagóga* épületének (Förster Lajos) ünnepélyes avatása

Szeptember 8: **260 éve** (1749) szentelték fel *Máriapócs*on a *kegytemplomot*

Szeptember 15: **80 éve** (1929) született ROMÁN ANDRÁS építészmérnök, kandidátus, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság egykori elnöke, nemzetközileg ismert műemlékvédelmi szakember

Szeptember 17: **101 éve** (1908) avatták fel *Veszprém*ben a *színház* épületét (Medgyaszay István)

Szeptember 19: **231 éve** (1778) szentelték fel a *tihanyi apátság* templom épületét

Szeptember 21: **266 éve** (1743) szentelték fel a *pesti ferences templom* épületét (Kossuth L. utca)

Szeptember 24: **190 éve** (1819) avatták fel a *debreceni református Nagytemplom* (Péchy Mihály) épületét

Szeptember 27: **125 éve** (1884) nyitották meg ünnepélyesen a *budapesti Operaházat* (Ybl Miklós)

Szeptember 30: **75 éve** (1934) halt meg MÖLLER ISTVÁN építész egyetemi tanár, szakíró, műemlék restaurátor

Október

Október 3: **180 éve** (1829) helyezték el a *kolozsvári ú.n. „kétágú református templom* épületének alapkövét

Október 9: **130 éve** (1839) halt meg PACKH JÁNOS építész, aki főleg Esztergomban dolgozott egyházi alkotásokon (Bazilika, Kerek-templom, stb.)

Október 13: **196 éve** (1813) született HENSZLMANN IMRE építész, művészettörténeti író, egyetemi tanár, a magyar műemlékügy egyik első apostola

Október 25: **105 éve** (1904) született DR VARGHA LÁSZLÓ Ybl-díjas néprajzos, művészet-történész, egyetemi oktató, szakíró, a magyar népi építészet kimagasló kutatója

Október 27: **115 éve** (1894) született MÖLLER KÁROLY, aki előbb apja (Möller István) műtermében műemlék restaurátorként működött, majd építőanyagok és szerkezetek kutató-fejlesztője volt

Október 29: **170 éve** (1839) született STEINDL IMRE építész, egyetemi tanár, műemlék restaurátor

Október 30: **100 éve** (1909) született CSEMEGI JÓZSEF építészmérnök, építészettörténész, kandidátus, főiskolai tanár, szakíró, műemlékek restaurálója

Október 31: **210 éve** (1799) helyezték el a *Bp. V. Deák-téri evangélikus templom* épületének (Pollack Mihály) alapkövét

Az ICOMOS Klub Hírei:

Szeptembertől ismét indul az ICOMOS Klub melynek előadásaira továbbra is sok szeretettel várunk mindenkit.

Már most jegyezzék elő, hogy

- **2009. szeptember 29-én** 17.00 órai kezdettel, meghívott előadónk, Alföldy Gábor tájépítész mérnök, a MNG tudományos főmunkatársa tart előadást a klubban.

Téma: A Doba-Somlóvári Erdődy-Kastélypark helyreállítását megfogalmazó tudományos dokumentáció valamint helyreállítási és gondozási javaslatot tartalmazó kutatási koncepció kapcsán a

„Conservation Management Plan”

- **2009. október 21-én** 17.00 órai kezdettel, meghívott előadóink Víz László építész, és Sisa Béla építész tart előadást a klubban.

Téma: **Népi építészet Mari-földön (A finnugor rokonság nyomában)**

Kedves Tagtársaink, Barátunk,

Híreinkről, programjainkról, felhívásainkról szeretnénk Önöket továbbra is gyorsan, időben értesíteni, ehhez azonban szükségünk van az Önök együttműködésére is, mivel számos alkalommal érkeznek vissza hozzánk kézbesítetlenül a postai úton, illetve e-mail útján elküldött anyagaink.

Kérjük, hogy ha úgy látják hogy nem kapnak tőlünk postát, illetve akinek e-mail fiókja van, az nem kap tőlünk heti/kétheti rendszerességgel elektronikus postát, az legyen kedves jelezze nekünk!!!

**Ismételten kérjük hogy ha utólérhetőségeikben (címükben, levelezési címükben, telefonszámukban, e-mail címükben) változás áll be, kérjük jelezzék azt nekünk
levélben: H-1535 Budapest, Pf. 721,
telefonon vagy faxon (1)2127615, vagy
e-mailben a secretariat@icomos.hu címre**

ICOMOS Híradó, a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

Szerkesztőség: 1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Levélcím: 1535 Budapest, Pf. 721. Telefon/fax: 212-76-15

E-mail: secretariat@icomos.hu

Honlap: www.icomos.hu

Kiadja a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal

Szerkesztő: Keller Annamária

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tagságával járó előnyök:

- állandó informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb. az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ legtöbb múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság pártoló Jogi tagja:

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal